

Валентина Корнієнко,

мол. наук. співроб. НБУВ

ВІДПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ ЗНАНЬ У БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Зазначено, що підвищення кваліфікації (ПК) персоналу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) досліджується в межах комплексної наукової теми «Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки» (2008–2010 рр.). У відповідності з темою постійно проводиться збір і опрацювання матеріалів, зокрема, в локальній науковій темі «Розвиток системи підвищення кваліфікації бібліотечних співробітників НБУВ», предметом вивчення якої є внутрішньобібліотечна система підвищення кваліфікації (ВСПК) і управління процесами її удосконалення під впливом сучасних інформаційно-інноваційних технологій.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, внутрішньобібліотечна система підвищення кваліфікації, інноваційні бібліотечно-інформаційні технології, прийняття управлінських рішень.

Паралельно із заходами, що постійно здійснюються з метою навчання слухачів, також проводяться планові дослідження, спрямовані на удосконалення системи, яка покликана забезпечувати організацію відповідними професіоналами для вирішення проблем, що виникають. Здійснюється перехід від аналізу системи навчання як соціального інституту до дослідження її як соціального процесу, що пов'язаний в багатьох країнах із концепцією безперервної освіти [2]. Безперервність навчання персоналу НБУВ забезпечується проведенням занять на рівні ВСПК згідно з планами, спрямованими на відновлення знань, підтримку і, водночас, удосконалення фахового рівня спеціалістів. З метою подальшої розробки зручних і ефективних форм навчання у ВСПК проводиться дослідницька робота. Попередні дослідження виявили необхідність подальшого удосконалення співробітниками Бібліотеки навичок користування персональними комп'ютерами.

Дирекція НБУВ залучає до проведення занять галузевий Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України (НУЦПІ), фахівці якого проводять лекторії з інформатики та Інтернет-технологій «Користувач комп'ютера». Результатом проведення таких занять є те, що

більше 40 слухачів здали іспити та одержали міжнародний сертифікат користувача персонального комп'ютера.

У період проведення дослідження зусилля концентруються, насамперед, на організації диференційованого навчання співробітників на загальнобібліотечному рівні. У системі ПК основна увага приділяється навчанню персоналу інноваційним бібліотечно-інформаційним технологіям. У курс занять, що проводяться НУЦПІ, додатково вводяться лекції з оволодіння операційною системою Windows XP, з організації і проведення електронних наукових конференцій. Співробітники можуть навчатися не тільки на базі НБУВ, а також у віддаленому режимі, підключившись під час проведення занять до мережі Інтернет Центру.

Додатково у курс навчання з 2009 р. вводяться лекції з програмного забезпечення «ІРБІС-64», що проводилися Л. З. Рудзьким – Президентом Асоціації користувачів ІРБІС в Україні. Ознайомлювальний цикл лекцій з програмного забезпечення «ІРБІС-64» підтвердив доцільність продовження надалі більш поглибленого навчання персоналу, оскільки у Бібліотеці було організовано спеціалізований структурний підрозділ, який почав займатися поетапним, на окремих технологічних ділянках, комплексним впровадженням системи «ІРБІС-64» у бібліотечно-інформаційні цикли НБУВ. Виникла потреба в організації навчання таким чином, щоб долучати до нього фахівців тих підрозділів, де планується та починає впроваджуватися система «ІРБІС-64».

Надаючи особливого значення саме даному напрямку, в «Плані підвищення кваліфікації співробітників НБУВ на 2010 рік» з проблематики «Бібліотека в суспільстві знань» виокремлений новий підрозділ «Система автоматизації бібліотек «ІРБІС-64»: впровадження і перспективи використання». Даний розділ плану передбачає різноманітні форми навчання персоналу, від суто теоретичних занять до практичних на кожному конкретному робочому місці по всьому технологічному ланцюжку з метою прискорення впровадження програми на усіх бібліотечно-інформаційних циклах. Таким чином, отримані результати науково-дослідних розробок враховуються у процесі навчання в системі ПК і потім впроваджуються у практику роботи. Як бачимо, безпосереднє впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій в робочі процеси в умовах навчання персоналу НБУВ значно прискорюється.

Перехід і впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних процесів саме у системі «ІРБІС-64» обумовлені низкою причин. Зокрема, враховувалося те, що система «ІРБІС-64» успішно впроваджується і вже

апробована в бібліотеках різного рівня, оскільки в ній реалізовані всі основні вимоги міжнародних стандартів. Характерною ознакою цієї програми є можливість змінювати формати, створювати власні оригінальні модулі і додатки. Істотною перевагою «ІРБІС-64» для провідних бібліотек зі складними технологічними процесами є можливість створення власних повнотекстових БД. «ІРБІС-64» інтегрована у сучасні корпоративні системи та технології на основі повної сумісності з міжнародними бібліографічними форматами UNIMARC, MARC 21, а також підтримки Інтернет-технологій. Наприклад, програмний продукт «ІРБІС імідж-каталог» дозволяє здійснювати конверсії карткових каталогів для бібліотек із великим ретроспективним фондом [1] та ін.

Реалізація міжнародних вимог у програмному забезпеченні «ІРБІС-64» є пріоритетом для подальшого удосконалення бібліотечно-інформаційних технологій у національних бібліотеках. Впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій, зокрема, автоматизація процесів можлива лише в тандемі з програмістами і бібліотечними фахівцями, співпраця між якими може забезпечити бажаний результат.

У м. Києві 5–6 жовтня 2010 р. проведено міжнародну наукову конференцію «Еволюція структури і функцій бібліотекознавства під впливом сучасних технологій», яка була організована НБУВ спільно з Асоціацією бібліотек України і Радою директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук. На конференції обговорювалися актуальні проблеми та перспективи розвитку новітніх технологій, а також і підвищення кваліфікації фахівців бібліотечної галузі.

Для вирішення цих проблем, насамперед, необхідна розробка та впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій у бібліотечну практику. Тому в рамках конференції був проведений семінар на тему «Система ІРБІС в українських бібліотеках», на якому розглядалися переваги впровадження програмного забезпечення «ІРБІС-64» у провідних бібліотеках України.

В рекомендаціях міжнародної наукової конференції підкреслено особливе значення Послання Президента України В. Ф. Януковича до українського народу від 03.06.2010 р., в якому 2011 р. оголошений «Роком освіти та інформаційного суспільства». У Посланні підкреслено значення бібліотеки, яка має бути базою для професійної перекваліфікації та освіти впродовж усього життя. Пріоритетним напрямом розвитку бібліотечно-інформаційної сфери держави визначено створення Національної

електронної бібліотеки та її включення до загальноєвропейської мережі, що є важливим проривом в освіті та науці. Тому опанування інноваційним програмним забезпеченням є актуальним і вчасним, воно допоможе втілити у життя Концепцію Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека -XXI».

Так, наприклад, в системі вищих навчальних закладів вже здійснюється проект «UkrELib: Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України». Цей проект розроблений для забезпечення доступу для вчених, викладачів і студентів до світової наукової інформації [8], а також планується створення академічної мережі центрів знань.

Впровадження інноваційних технологій можливе за умови уніфікації та стандартизації при передачі наукової інформації, що на сучасному етапі має важливе значення. Ці процеси призвели до інтеграції та інтернаціоналізації інформаційного простору [6]. Водночас, як прогнозують американські філософи, у майбутньому людство усунеться від порівняльної спрощеної індустріальної ери з її акцентом на уніфікацію, стандартизацію і масовість [7], що є перешкодою на шляху розвитку індивідуальності. Індивідуалізація особистості необхідна, проте процеси передачі інформації усе ж будуть потребувати уніфікації для подальшого розвитку технології збору, опрацювання, збереження, передачі та створення нових форм інформації. Сучасні інформаційні технології повинні бути орієнтовані на перехід від опрацювання даних до опрацювання знань [3]. Майбутнє буде належати створенню інноваційних засобів виробництва знань – інформаційних технологій, які виступатимуть інструментами, які генерують знання, що є сьогодні найважливішою формою капіталу в розвинутих країнах [7]. У наш час форма об'єднання, а значить й інтеграція потребує усе ж уніфікації, створюючи таким чином сприятливі умови не тільки для пошуку, але й для відтворення інформаційної продукції, розвиток послуг на основі єдиної узгодженої системи управління технологічними процесами, де кожний учасник інтегрованої системи бібліотечно-інформаційного забезпечення виконує свої функції з урахуванням прийнятих організаційних і технологічних зобов'язань, що виражається, наприклад, у підготовці зведених електронних ресурсів на основі єдиної технології, формування загальної політики комплектування фондів, передачі своїх технологій і програмних засобів, що розробляються учасниками процесу [6]. За цих умов безперервне навчання бібліотечного персоналу стає одним із основних інструментів реорганізації і модернізації бібліотечного обслуговування

користувачів і розвитку бібліотеки, а управління фаховим розвитком – ключовим елементом управління бібліотекою [5].

У сучасній практиці ускладнення аспектів діяльності бібліотеки процес управління стає більш складним і багатограним. Його здійснення часто пов'язане з ризиком і помилками, запереченням попереднього досвіду бібліотечного управління пf спробами впровадження змін з новашій. Як складна відкрита система, бібліотека динамічно змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, а за допомогою управління одержує якісну визначеність своєї діяльності [4]. Як бачимо, для ефективного функціонування бібліотеки необхідне не менш професійне, ефективне управління технологічними процесами та кадрами.

Як показали проведені дослідження, інноваційні бібліотечно-інформаційні технології мають суттєвий вплив на процеси ПК персоналу. У цьому зв'язку в рамках ВСПК НБУВ значна увага приділяється вивченню організації управління бібліотечною діяльністю закордонних наукових бібліотек. Щорічно закордонний досвід організації роботи бібліотек і органів науково-технічної інформації висвітлюється на загальнобібліотечному рівні для удосконалення методів управління інноваційними бібліотечно-інформаційними технологіями. Найбільш цікаві у цьому плані матеріали, із фахової точки зору, є наукові бібліотеки й інформаційні служби Росії, США, Білорусі, Польщі, Іспанії, Канади, Австрії, Німеччини та інших країн, досвід яких висвітлюється на заняттях з ПК.

У системі підвищення кваліфікації НБУВ плануються заходи щодо вивчення і впровадження інноваційних технологій у бібліотечну діяльність із метою подальшого удосконалення методів управління бібліотечно-інформаційними технологіями. У межах ВСПК постійно проводиться вивчення інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій, що розробляються і впроваджуються в організацію бібліотечної діяльності.

Дослідження, проведені у 2008–2010 рр., показали, що зміни у бібліотекознавстві на сучасному етапі істотно впливають на процеси ПК персоналу НБУВ і, таким чином, як результат навчання прискорюють процес впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій у практику роботи національної бібліотеки.

Діяльність ВСПК спрямована на подальше удосконалення усіх процесів, які забезпечують ефективне функціонування бібліотеки, прийняття оптимальних управлінських рішень, доведення до відома окремих груп персоналу бібліотеки інформації та знань про нові науково-практичні досягнення в галузі бібліотекознавства.

Бібліотечні кадри в ході занять вчать не лише швидко орієнтуватися в інноваційних бібліотечно-інформаційних технологіях, але й застосовувати ці управлінські методи на конкретному технологічному процесі або науковому напрямі.

Список використаних джерел

1. *Бродовський А. И.* Система автоматизации библиотек ИРБИС / А. И. Бродовський, Б. И. Маршак // *Современные направления развития библиотек: Ежегод. межвед. сб. науч. тр.* – М. : ГПНТБ России, 2007. – С. 4–7.
2. *Каптерев А. И.* Методологические и теоретические основания профессионализации библиотечных специалистов : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / А. И. Каптерев. – М., 1994. – С. 14.
3. *Митин А. И.* Автоматизированные рабочие места и новые информационные технологии в управленческой и учебной деятельности / А. И. Митин // *НТИ.* – Сер. 1. – 2008. – № 3. – С. 23–27.
4. *Петрова Л. Г.* Бібліотека в умовах соціально-економічних змін : монографія / Л. Г. Петрова. – К., 2003. – С. 195.
5. *Стрелкова И. Б.* Формирование кадровых ресурсов библиотек в новой информационной среде : науч.-практ. пособие / И. Б. Стрелкова. – Минск : Новое знание, 2008. – 223 с.
6. *Ступкин В. В.* Проектирование интегрированных систем библиотечно-информационного обеспечения научно-инновационной и образовательной деятельности / В. В. Ступкин. – М. : ГПНТБ России, 2007. – С. 147.
7. *Тоффлер Э.* Революционно богатство / Элвин Тоффлер, Хейди Тоффлер. – М., 2008. – С. 569.
8. *Ярошенко Т. А.* Электронная библиотека: центры знаний в университетах Украины / Т. А. Ярошенко // *Вест. БАЕ.* – 2009. – № 2. – С. 67.